

Szabó Lilla Petronella – Béni Alexandra

Vírusháború

A Covid19 járvány metaforikus ábrázolása a magyar hírportálokon

A Covid19 világjárvány új kihívás elé állította a médiát: olyan fogalmakról kellett a lakosságot tájékoztatni, mint a koronavírus terjedése, az otthonmaradás vagy a közösségi távolságtartás. Kutatásunk kérdése az, hogy miként kommunikáltak a vezető magyarországi hírportálok (a 24.hu, az index.hu és az origo.hu) a koronavírusról és a terjedése elleni intézkedésekről a járvány első és második hulláma alatt. Ennek megállapítására diskurzusalapú metaforaazonosítási módszerrel vizsgáltuk meg, milyen metaforákon keresztül fogalmazták meg a híroldalak a vírussal kapcsolatos cikkeiket. A metaforák jelentősége abban rejlik, hogy a nyelvhasználat elemzésén keresztül betekintést nyerhetünk a beszélők gondolkodásába is, így képet kaphatunk arról, milyen fogalmi keretek között ábrázolták az online médiumok a vírust és a vírusellenes védekezést. Eredményeink a nemzetközi trenddel összhangban azt mutatják, hogy a háború metaforája volt a domináns: eszerint a vírus ellenség, amely ellen harcolni kell. A háborús retorika mellett a koronavírus terjedése az „árvíz” képében, Magyarország pedig mint „gép” jelent meg a vizsgált szövegekben.

Kulcsszavak: árvíz metafora, Covid19, diskurzusalapú metaforaazonosítás, fogalmi metafora, gép metafora, háborús retorika, hírportál, koronavírus

Bevezetés: Egy háborús metafora

Orbán Viktor a Kossuth Rádió „Jó reggelt, Magyarország” című műsorában azt nyilatkozta a 2019-ben kirobbant koronavírus-járványról, hogy az „egy háborús helyzet”.¹ Miért lehet hatékony eszköz egy rádiós interjúban háborúként hivatkozni egy világjárványra? Amikor a háború képeit idézzük magunk elé, sok emberben a frontvonalak szörnyűségei, összedőlt épületek és sebesült katonák képe jelenhet meg. Azzal, hogy a politikai élet szereplői a Covid19 járványra háborúként utalnak, éppen ezeket a nyomasztó képeket idézhetik elő a közönségben. Átvitt értelemben – jelen esetben metaforikusan – a háború fogalmkészletét felhasználva azt az érzetet keltik a befogadóban, hogy a koronavírus fenyegetése hasonló egy csatateren velük szemben álló ellenségével. Több kutatás kitért már arra, hogy a Covid19-járvány kapcsán gyakori a háborús metafora alkalmazása (Szabó 2020, Semino 2021, Wicke & Bolognesi 2020, 2021). A magyar politikai kontextust tekintve is megfigyelhető, hogy a miniszterelnök szintén elsősorban a háború fogalmaira támaszkodott: a kórházakra „frontvonalként”, a koronavírusra „ellenségként”, míg a vírusellenes intézkedésekre „csataként” utalt nyilvános szereplései során (Szabó 2020). A konfliktusra épülő háborús nyelvezet nem szokatlan a miniszterelnöki kommunikációban: az orbáni populista narratíva (Körösenyi et al. 2020) egyik kulcseleme, hogy a vezető és a nép együtt harcol a magyarok érdekeiért (Bene & Boda 2021: 93).

Kutatásunk feltételezése szerint a magyar médiában szintén a háborús metafora volt a domináns a koronavírus-járvány ábrázolása során. A feltevést egyfelől a nemzetközi kommunikációs trendekre (Wicke & Bolognesi 2020, 2021, Semino 2021), másfelől a magyar miniszterelnök retorikájára alapoztuk, aki a Covid19 idején a járvánnyal

1 Miniszterelnök.hu: Orbán Viktor a Kossuth Rádió „Jó reggelt, Magyarország” című műsorában, 2020. III. 27., <https://miniszterelnok.hu/orban-viktor-a-kossuth-radio-jo-reggelt-magyarorszag-cimu-musoraban-13/>.

kapcsolatos információk fő forrása volt, például a Facebook-oldalán és a Kossuth Rádió „Jó reggelt, Magyarország” műsorán keresztül (Merkovity et al. 2021). Vizsgálódásunk továbbá kitért a további, a koronavírust és annak kezelését ábrázoló metafora felfedésére is.

E dolgozatban a diskurzusalapú metaforaazonosítási módszerre (*discourse dynamics approach*, lásd Cameron et al. 2009, 2010) alapozva határoztuk meg, milyen, a kognitív nyelvészet által fogalmi metaforaként ismert fogalmi megfelelések segítségével tudósított a magyar média a koronavírus-járványról.

A vizsgálat korpuszát három vezető magyar hírportál (a 24.hu, az index.hu és az origo.hu) koronavírus-járványról szóló belföldi tudósítása jelentette. Az elemzés során 300 olyan cikket vizsgáltunk, amelyet a pandémia két időszakából gyűjtöttünk. Az első időszak 2020. március 4-étől, vagyis a vírus hazai kirobbanásától 2020. június 18-áig, azaz az itthoni vészhelyzet megszűnéséig terjedt. A második időegységet a 2020. szeptember 1-jétől, azaz a határok újbóli lezárásától 2020. december 26-áig, azaz az első vakcinaszállítmány megérkezéséig terjedő időtartam jelentette.

Az eredményeink arra utalnak, hogy a magyar online média szintén a háborúra támaszkodott a koronavírus-járvány körüli diskurzus metaforikus nyelvi kifejezéseket használatát illetően, ugyanakkor más metaforikus ábrázolásmódokat is azonosítottunk. Ilyenek például a Magyarországot „gépként” ábrázoló kifejezések („A kormány célja, hogy az ország működőképességét megtartsuk”²), illetve a megszemélyesítések, amelyek emberi tulajdonságokkal ruházzák fel a személyként értelmezett (nem emberi) entitásokat (Kövecses 2005). A megszemélyesítést példázza a „Győr kiheveri a fertőzést szövődmények, esetleg maradandó károsodás nélkül?”³ kérdés, amely a várost olyan személyként értelmezi, akinek „ki kell hevernie” a fertőzést.

E dolgozat előbb a fogalmi metaforákba enged betekintést, majd a betegségekhez köthető metaforikus kifejezéseket tárgyalja, ezután a korpuszt és módszertant ismerteti részletesen, végül az eredményeket tárgyalja.

A fogalmi metaforák

Mit tanulhatunk a koronavírus-járványhoz köthető metaforák feltérképezéséből? A kognitív nyelvészet fogalmi metaforaelmélete szerint a fogalmi metaforák betekintést nyújthatnak abba, hogy miképp gondolkodunk elvont fogalmakról, azáltal, hogy konkrétabb fogalmak szókészletének segítségével beszélünk róluk (Lakoff & Johnson 1980/2003). Ezt példázzák olyan, a nyelvben gyakran előforduló kifejezések, mint *messzire jut az életben*, vagy *jó útra tért*, amelyek az ÉLET UTAZÁS⁴ fogalmi metaforát hívják elő (Kövecses 2005, Kövecses & Benczes 2010). Ennek értelmében az élet viszonylag absztrakt fogalmát (az úgynevezett „céltartományt”) próbáljuk megragadni az utazás viszonylag konkrétabb fogalomrendszerével (az úgynevezett „forrástartománnyal”): az út maga az élet (amelyben például messzire lehet jutni), az utazók pedig az emberek (Kövecses 2005, Kövecses & Benczes 2010). Az egyes forrástartományok kiválasztásakor fontos szempont, hogy azok a céltartományok egyes tulajdonságait jobban előtérbe helyezik, szemben más jellemzőkkel (Lakoff & Johnson 1980/2003). A vírushoz köthető metaforák esetében ez abban nyilvánul meg, hogy a háborús metaforák a vírus elpusztításának fontosságát hangsúlyozzák, ugyanakkor a vírushelyzethez való alkalmazkodás nem jelenik meg a háborús metaforákon keresztül (Semino 2021: 51). Összességében tehát a forrástartományok megválasztásának jelentősége van a tekintetben, hogy a céltartomány mely elemeit hangsúlyozzuk a kommunikációban.

2 Origo: Csütörtöki adatok: 950 koronavírusos beteget azonosítottak az elmúlt 24 órában Magyarországon, origo.hu, 2021. X. 15., https://www.origo.hu/itthon/2021015--950-koronavirusos-beteget-azonositottak-az-elmult-24-oraban-m.html?utm_source=fb_origo&utm_medium=whatever&utm_campaign=itthon.

3 Hercsel Adél: Győr új polgármestere az Indexnek: Borkairól, csontvázakról, sunnyogásról és fociról, index.hu, 2020. IX. 16., https://index.hu/belfold/2020/09/16/dezsi_csaba_andras_gyor_polgermester/.

4 A fogalmi metaforákat a kognitív nyelvészet hagyományainak megfelelően kiskapitálissal jelöltük (Kövecses 2005).

Betegségek és metaforák

A betegségeket övező metaforikus nyelvhasználat egyik programadó műve Susan Sontag 1978-ban megjelent *Illness as Metaphor* című munkája. Sontag ebben a tuberkulózissal és a rákbetegséggel kapcsolatos metaforákat térképezte fel, főképp a nyugati irodalomra támaszkodva. A háború metaforái már ebben a műben is megjelentek: Sontag szerint a rákbetegség ellen nemcsak az érintettek vívtak háborút, hanem az egész társadalom. Miért beszélünk metaforákon keresztül a betegségekről? Az olyan betegségek, mint az AIDS, a különféle mentális betegségek és a rákbetegség általában a fogalmi tartományok elvontabb kategóriájába sorolhatók, így könnyebben megragadhatók a fogalmi metaforákon keresztül (Benczes & Burridge 2018).

A betegségek metaforikus reprezentációjának kutatása feltérképezte, milyen metaforákkal írjuk le a különböző betegségeket, és e metaforák milyen hatással vannak magukra a páciensekre és tágabb értelemben az egész társadalomra (Demjén & Semino 2016, Benczes & Burridge 2018). A kognitív nyelvészeti kutatások eddig a rákbetegséggel kapcsolatos fogalmi metaforákat tárták fel a legbelsőbben. A főként angol nyelvű beszélőktől nyert korpuszok azt mutatták, hogy az egyik gyakori fogalmi tartomány, amelyen keresztül a rákbetegséget értelmezzük, a HÁBORÚ forrástartomány (Semino et al. 2016, 2017). (A magyar nyelvben is léteznek olyan kifejezések, mint *megküzdeni a rákkal*, *harcot vívni a rák ellen* és *legyőzni a rákot*.) A kutatók beszámolója szerint ezek a metaforák a megkérdozett rákbetegek egy része számára frusztrációt, kellemetlenséget okoznak, mivel nyomást helyeznek rájuk: ha nem „küzdnek” elég elszántan, akkor „legyőzi” őket a betegség, azaz a felelősség teljes mértékben a páciensekre hárul (Semino et al. 2016, 2017).

A betegségek és a háborús nyelvezet eddigi szoros kapcsolatát tekintve tehát nem váratlan, hogy a Covid19-járvány kapcsán is a háborús retorika került előtérbe (Semino 2021). Ugyanakkor míg a rákbetegség nyelvészeti vizsgálatát illetően az egyén csatáit vizsgálta főképp a nyelvészet, vagyis azt, hogy miképpen „küzd meg” valaki a rákkal, a koronavírus-járvány tekintetében az egész társadalom harca volt hangsúlyos a vírussal szemben, olyan „fegyverek” segítségével, mint a fertőzés terjedését megelőző szociális távolságtartás vagy az otthonmaradás. Ezt támasztják alá Phillip Wicke és Marianna M. Bolognesi (2020, 2021) vizsgálatai is, amelyek amerikai-angol beszélők Twitter platformon megosztott posztjait vizsgálták. A 75 000 (Wicke & Bolognesi 2020) és 950 000 (Wicke & Bolognesi 2021) tweet elemzésére vállalkozó kutatások kimutatták a háborús metaforák gyakori előfordulását a felhasználók részéről is.

Anyag és módszer

A kutatás során arra a kérdésre kerestük a választ, hogy a vezető magyar hírportálok (a 24.hu, az index.hu és az origo.hu)⁵ mennyiben alkalmazták a háborús retorikát a Covid19-járvány tudósítása során, illetve feltűntek-e más, a koronavírusra utaló metaforák. A szakirodalom alapján azt feltételeztük, hogy a magyar hírportálok szintén a háború fogalomkészletével ábrázolták a koronavírust és a járvánnyal kapcsolatos intézkedéseket.

A kutatás korpuszát a koronavírust tárgyaló cikkek két időszaka adta: a 2020. március 4-étől, a vírus kirobbanásától 2020. június 18-áig, a vészhelyzet megszűnéséig terjedő időszak, illetve a 2020. szeptember 1-jétől, a határok újbóli lezárásától 2020. december 26-áig, az első vakcinaszállítmány megérkezéséig terjedő időszak. Az első elemzett időszak egybeesik a vírus úgynevezett „első hullámaival”, míg a második időszak jelöli a „második hullám” terjedését.

A mintavétel során a SentiOne szoftver segítségével a *koronavírus*, *járvány*, *koronavírus-járvány*, *Covid19*, *koronavírus-válság* és *koronavírus-fertőzés* kulcsszavakra rákeresve 19 388 cikkből álló kezdeti mintával dolgoztunk. Második lépésben megtisztítottuk a korpuszt: a találatokat leszűkítettük a *Belföld* és az *Itthon* rovatokra, és töröltük az MTI-forrásra épülő cikkeket (mivel azok többnyire egyező szöveget közölnek). Végül lépésben véletlenszerű mintavételt alkalmaztunk, ezáltal kiválasztva az elemzés korpuszát adó 300 cikket, amely 50 cikket jelentett mindhárom hírportálról (24.hu, index.hu, origo.hu), mindkét időszakra vonatkozóan.

5 Digitális Közönségmérési Tanács: Toplisták, Dkt.hu, 2021. III. 12., <https://dkt.hu/>.

Az elemzés során a diskurzusalapú metaforaazonosítási módszert alkalmaztuk (Cameron et al. 2009, 2010), amely a nyelvhasználat alapján enged következtetni a szövegben található fogalmi metaforákra. A korpusz cikkeiben nem előre meghatározott metaforákat kerestünk, hanem a szövegeket figyelembe véve azonosítottuk az azokban található metaforikus kifejezéseket (tehát „alulról felfelé”, a szövegtől a metaforák irányába vizsgálódtunk, lásd még Krennmayr 2013).

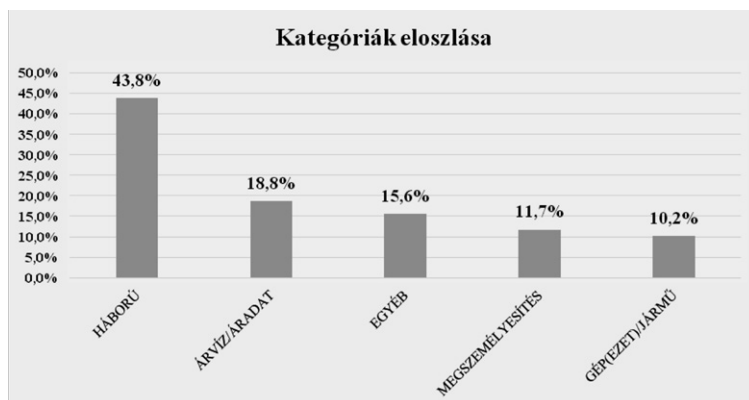
A módszertan első lépését követve detektáltuk a szövegekben metaforikusan használt szavakat és kifejezéseket, majd a hasonló jelentéssel rendelkező találatokat csoportokba soroltuk. A módszertan célja, hogy az egyedi esetekből kiindulva haladjunk az általános törvényszerűségek felé, tehát induktív módon utolsó lépésként határoztuk meg az összefoglaló kategóriákat. Például a „két fronton is harcol a járvány ellen”⁶ részletből a *front* első lépésben a konkrétabb *hadszínter* csoportba került, míg a „vannak fegyvereink ebben a harcban”⁷ megfogalmazást a *harc* csoport alá soroltuk, ám a kategorizáció végén mindkét esetet az általánosabb *háború* címke alá csoportosítottuk. A módszer előnye, hogy a kutatót nem horgonyozzák le előre meghatározott kategóriák, hanem a rendelkezésre álló adatok alapján határozza meg azokat, tükrözve az elemzési egységekben előforduló összes metaforát.

Eredmények

Az elemzés során 256 metaforikus kifejezést azonosítottunk; ezek forrástartomány szerinti eloszlását az 1. ábra mutatja be. A metaforikus kifejezések majdnem fele (43,8 %) a háború fogalmához köthető. Ezt követik az árvíz/áradat (18,8 %), illetve a közel hasonló eloszlású megszemélyesítés és a gép(ezet)/jármű (10,2 %) kategóriái. Az egyéb csoportosítás alá olyan kis elemszámú metaforikus kifejezések kerültek, amelyek egyrészt a négy nagy fogalom egyikébe sem illettek, másrészt nagyon elaprózták volna az összképet, ha külön kategóriaként szerepelnek. Bár hatásuk és véleményformáló erejük a kis elemszám következtében korlátozott, a kategória elemei (például: „ez a vírus valóban olyan, mint az orosz rulett”⁸ és „nyugodtan beleülhetne egy kád koronavírusba, akkor sem fertőződne meg”⁹) kreatív kommunikációról tanúskodnak.

1. ábra

A koronavírus-járvány metaforáinak eloszlása a vezető magyar hírportálokon

6 Molnár Réka: Zacher: mindegy, hogy van-e egy idősotthonban orvos, ha bejut a vírus, úgyis végigmegy, index.hu, 2020. V. 14., https://index.hu/belfold/2020/05/14/zacher_idosotthon_interju_koronavirus/.

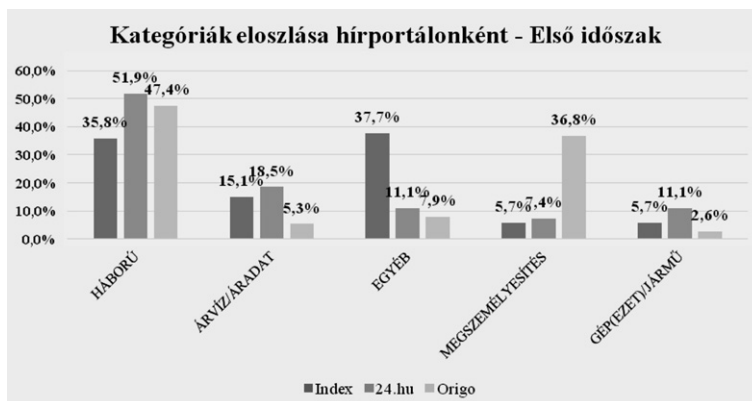
7 Origo: Mikor lehet vége a koronavírus-járványnak, hol tartanak a kutatások? origo.hu, 2020. X. 8., <https://www.origo.hu/itthon/20201008-m5-ez-itt-a-kerdes-oktober-7.html>.

8 Kun J. Viktória: Koronavírus: Mit tegyünk, ha szorongunk vagy pánikolunk? 24.hu, 2020. III. 16., <https://24.hu/belfold/2020/03/16/koronavirus-panik-szorongas-szocialpszichologus-terapeuta-felelem-veszelyhelyzet/>.

9 ⁹ Index: 85 új fertőzött, újabb 8 ember meghalt – élőben az operatív törzs tájékoztatója, index.hu, 2020. IV. 9., https://index.hu/belfold/2020/04/09/operativ_torzs_tajekoztato_ujabb_8_halott_85_fertozott/.

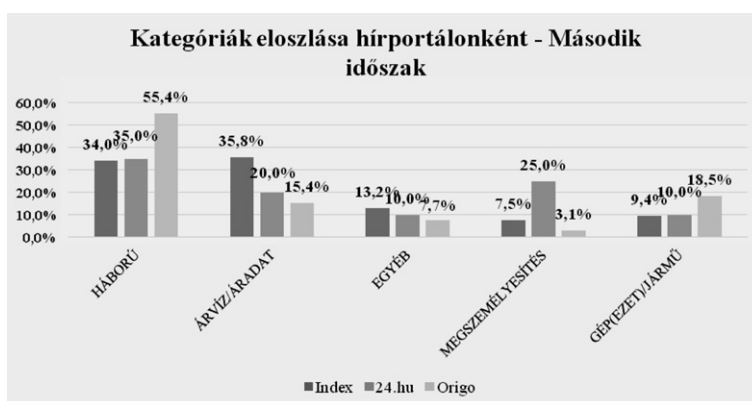
Ami a két vizsgált időszakot illeti, az eredmények nem mutatnak jelentős eltérést. Az első időszakot bemutató 2. ábrán is látható, hogy a háborús nyelvezet a legnagyobb arányban a 24.hu tájékoztatását jellemezte, míg a második időszakban az origo.hu használta a legnagyobb arányban az ebbe a kategóriába sorolható metaforikus megfeleléseket. Az eredmények alapján az index.hu változatosabb palettából dolgozott: ezt mutatja az egyéb ernyő alá sorolt, kis elemszámú találatok magas aránya az első időszakban és az árvíz/áradat arányának növekedése a második időszakban.

2. ábra
A koronavírus-járvány metaforáinak eloszlása az első vizsgált időszakban

A második időszak eredményeit a 3. ábra foglalja össze. A második hullám idején hasonlóan nagy arányú volt a háborús nyelvezet alkalmazása, míg az árvíz/áradat és a gép(ezet)/jármű kategóriák aránya nőtt. Az eredményeink nincsenek összhangban Wicke és Bolognesi (2021) kutatásával, amely a Twitter amerikai-angol nyelven posztoló felhasználóinak metaforáit vizsgálta a pandémia egyes hullámai alatt (2020. március 20-a és 2020. július 1-je között). A tweetek alapján ugyanis azt a megfigyelést tették, hogy a háborús metaforák csökkenő számban jelentek meg a korpuszokban (a csökkenés mind a fertőzések szempontjából enyhébb időszakban, mind azt ezt követő második hullám – tehát a fertőzések újbóli növekedése – alatt bekövetkezett). A pontos okok ugyan még empirikus megerősítésre várnak, ám elképzelhető, hogy a háború metaforája a pandémiás helyzet alakulásának nem minden szakaszára tűnik egyaránt hatékonynak a beszélők számára (Wicke & Bolognesi 2021). Az első időszakban kiugró egyéb kategória elemeinek száma jócskán csökkent, ami arra utalhat, hogy míg az első időszakban a hírportálok bátrabban alkalmaztak eltérő forrástartományokat, addig a második időszakra kialakult egy „bevált nyelvezet”.

3. ábra
A koronavírus-járvány metaforáinak eloszlása az első vizsgált időszakban

A megszemélyesítés előfordulása az első időszakban az origo.hu-n volt kiugró, a második időszakban pedig a 24.hu alkalmazta a leggyakrabban. Végül a *gép(ezet)/jármű* címke a második időszakban nagyobb előfordulást mutatott.

Az alábbiakban részletesen ismertetjük az egyes csoportokhoz köthető metaforikus kifejezéseket, külön figyelmet fordítva a szövegekben legtöbbször megjelent háborús nyelvhasználatra.

A koronavírus elleni védekezés háború

A cikkekben használt metaforikus megfelelések 43,8 százaléka háború, harc és küzdelem formájában szólt a koronavírus-járványról, így elmondható, hogy a vezető magyar hírportálok kommunikációjában is – bár közel sem olyan mértékben, mint a miniszterelnöki kommunikációban (lásd Szabó 2020) – domináns a háborús nyelvzet. Már maga a pandémia ideje alatt létrehozott Koronavírus-járvány Elleni Védekezésért Felelős Operatív Törzs megnevezése is metaforikus, hiszen a *Magyar értelmező kéziszótár* (MÉK 2011) szerint a *törzs* katonai értelemben a vezetés legfontosabb közegeit magában foglaló szerv, amely szakértőkből áll, és vészhelyzet során az irányítást végzi, ily módon „csatahelyzetben” megkérdőjelezhetetlen az iránymutatása.

A metaforikus megfelelésekben a koronavírus elleni védekezés háborúként jelent meg, amelyben az ellenség a vírus. A „láthatatlan ellenség”¹⁰ veszélyes mivoltát egyrészt a fentebb említett megszemélyesítések hangsúlyozták, másrészt a háborús nyelvzet kiterjesztése a védekezés érdekében tett „megelőző intézkedésekre”.¹¹ A vírusellenes védekezés színhelye a front, amely folytonos és különböző irányból érkező támadás alatt állt, így a magyar kormány „több fronton is tárgyalni kényszerült a koronavírus elleni vakcináról”.¹²

A magyarok „háborús övezet lakóivá váltak”,¹³ az egészség elleni támadások és az alkalmi „partraszállás”¹⁴ következtében pedig „visszahúzódni kényszerültünk szűkebb pátriánkba”.¹⁵ A járvány elleni védekezésnek sajátos „eszköztára” van,¹⁶ amelyben különböző „fegyvereket”¹⁷ vetettek be. Míg a járvány „pestisként söpört végig”,¹⁸ az intenzív osztályok „békebeli kapacitásuk határán”¹⁹ mozogtak.

Érdekesség, hogy néhány esetben a háború a politika elvont fogalmához szolgáltatott forrástartományt, amikor például „a kormány és a főváros között egyfajta kommunikációs csata is zajlik”.²⁰ Továbbá egy esetben a vírus fogalma szerepelt a konkrétabb, kézzelfoghatóbb céltartományként, amikor az *index.hu* azt állította,

10 Kovács András: Itt vannak az újabb részletek a hazai koronavírus-helyzetről, origo.hu, 2020. III. 16., <https://www.origo.hu/itthon/percolpercre/20200316-itt-vannak-az-ujabb-reszletek-ahazai-koronavirus-helyzetről.html?pldx=1>.

11 Grád-Kovács Márta: Ismét megkésett önvallomás lett az iskolabezárás, 24.hu, 2020. XI. 11., <https://24.hu/belfold/2020/11/11/koronavirus-iskolabezaras-digitalis-oktatas-tavoktatas/>.

12 CSJ: Koronavírus: nincs javulás, 84 ember meghalt, index.hu, 2020. XI. 5., https://index.hu/belfold/2020/11/05/koronavirus_fertozottek_halalozas_statisztika_operativ_torzs_muller_cecilia_tisztifoorvos_maszkviseles/.

13 Farkas György: Karácsony Gergely: Azért, mert a kormány megbolondult, ne a budapestiek szívjanak, 24.hu, 2020. XII. 21., <https://24.hu/belfold/2020/12/21/karacsony-gergely-azert-mert-a-kormany-megbolondult-ne-a-budapestiek-szivjanak/>.

14 Kerner Zsolt: Egy kicsit mindenki nyert az uniós kompromisszummal, de a leginkább Orbán, 24.hu, 2020. XII. 9., <https://24.hu/belfold/2020/12/09/unio-veto-orban-lengyel-ki-nyert/>.

15 24.hu: Kásler: Pontosan nem tudhatjuk, mi vár még ránk, 24.hu, 2020. XI. 28., <https://24.hu/belfold/2020/11/28/koronavirus-kasler-miklos-egeszsegugy/>.

16 Bordács Bálint: Rogán Antal: A nemzeti konzultációk határozzák meg a kormány politikáját, origo.hu, 2020. X. 24., <https://www.origo.hu/itthon/20201124-rogan-antal-a-nemzeti-konzultaciok-hatarozzak-meg-a-kormany-politikajat.html>.

17 Vaskor Máté: Operatív törzs: egyre többen szegik meg a kijárási korlátozást, 24.hu, 2020. IV. 3., <https://24.hu/belfold/2020/04/03/koronavirus-operativ-torzs-kijarasi-korlatozas-megszegese/>.

18 24.hu: Zacher Gábor: Nem biztos, hogy kell ennyi kórházi ágy Magyarországnak, 24.hu, 2020. IV. 26., <https://24.hu/belfold/2020/04/26/zacher-gabor-nem-biztos-hogy-kell-ennyi-korhaz-agy-magyarorszagnak/>.

19 NF: Merkely Béla: A járvány második hullámában a lakosság 20 százaléka is megfertőződhetett, index.hu, 2020. XII. 24., https://index.hu/belfold/2020/12/24/merkely-bela_koronavirus_jarvany/.

20 NT: Karácsony: Csak azt kérem, ne vádoljanak valamivel, ami nem az én feladatom, index.hu, 2020. IV. 14., https://index.hu/belfold/2020/04/14/karacsony-gergely_budapest_koronavirus_pesti_uti_idosotthon/.

hogy „a vírusról is erősebben fertőzte meg a politika Budapestet”.²¹ E metaforikus ábrázolásmódok illeszkednek a miniszterelnöki kommunikációhoz, amelyről általánosságban elmondható, hogy a konfliktusokra (például a migrációra és az olyan kisebbségekre, mint az LMBTQ) épít (Bene & Boda 2021).

Összességében az eredmények alapján tehát elmondható, hogy a vizsgált híroldalak túlnyomórészt „járvány elleni küzdelemről”, „háborús övezetről” és a „támadások kivédéséről” írtak, ezáltal a HÁBORÚ és HARC/KÜZDELEM metaforákon keresztül mutatva be a vírushelyzetet, amelyben az ellenség maga a vírus, míg az elszenvedő alanyoknak „győzelemre” kell törekedniük.

A tomboló vírus hullámai

A háborús nyelvezeten túl további következtetések vonhatók le az ÁRVÍZ/ÁRADAT és GÉP(EZET)/JÁRMŰ metaforikus megfeleléseinek rövid áttekintéséből. Az előbbi szinte kizárólag a „hullám” kifejezésben testesült meg. Az érzelmi konnotációk tekintetében az árvíz/áradat forrástartomány súlyos következményekkel járó veszélyként ábrázolja a vírust (csakúgy, mint egy természeti katasztrófa), amely kontrollálhatatlan és elkerülhetetlen, illetve nagy mennyiségben érkezik. Ezt példázza a „A koronavírus-járvány május 3-i tetőzése után is lesznek fertőző emberek”²² esetében a *tetőzés* kifejezés, amely a MÉK (2011) szerint a folyók vízállására vonatkozik (amikor eléri a legnagyobb magasságot) és különösen árvíz idején használatos. Ez a metafora korábban központi szerepet töltött be a hazai politikai kommunikáció migrációs diskurzusában is (Tóth et al. 2018). Elsődleges funkciója a szembenállás jelölése volt: ha ők az árvíz, akkor mi vagyunk VESZÉLYBEN. Ezek a modellek a félelmeinket tükrözik. Míg az ÁRVÍZ metafora megakadályozta a migránsokkal való együttérzést, a *hullám* szó mentális társítása a vírushoz folytonos félelemben tart, és „indokolja a járványügyi készültség fenntartását”.²³

A megszemélyesítés mértéke hírportálonként változott, ami annak ellenére, hogy nem dominálta a vírusról szóló kommunikációt, fontos eszköz, mert személyekhez könnyebben kapcsolunk érzelmeket, mint elvont fogalmakhoz (Šarić 2015, Demata 2019). Így „az emberi szervezetet könnyen támadó”²⁴ vírussal, ami „pontot tesz a mondat végére”²⁵ (halál okozója krónikus alapbetegségek esetén), és a „tomboló”²⁶ járvánnyal szemben könnyebben alakul ki ellenérzés az olvasókban. Mindezt fokozza a vírus eredményeként értelmezhető halál megszemélyesítése olyan kifejezésekben, mint „ha egyszer oda bekerül a vírus, akkor a halál ott aratni fog”.²⁷

Bár a vírus „megbénította a mindennapokat”,²⁸ Magyarország gépként való ábrázolása fontos üzenettel bír: jelentőségét az adja, hogy egy gép nem kapja el a vírust. A koronavírus-járvány során a kommunikációban központi szerepet játszott annak hangsúlyozása, hogy az országnak és a gazdaságnak „működnie kell”,²⁹ amit

21 Dezső András: A vírusról is erősebben fertőzte meg a politika Budapestet, index.hu, 2020. V. 14., https://index.hu/belfold/2020/05/14/politikai_jatszma_aldozatava_valt_budapest_a_jarvanyban/.

22 PL: Idősávós nyitvatartással, applikáció segítségével nyitnák újra a zöldterületeket Budapesten, index.hu, 2020. IV. 25., https://index.hu/belfold/2020/04/25/budapest_parkok_idosavos_nyitvatartas/.

23 PL: Operatív törzs: Ausztriából négy napnál nem régebbi negatív koronavírusteresztel haza lehet jönni, index.hu, 2020. VI. 4., https://index.hu/belfold/2020/06/04/az_operativ_torz_csutortoki_tajekoztatojanak_osszefoglaloja/.

24 Vági Barbara: Tudjuk-e erősíteni az immunrendszert - szedjük vitaminokat járvány idején? origo.hu, 2020. III. 16., <https://www.origo.hu/itthon/20200316-tudjuka-erositeni-az-immunrendszert-kelleneke-a-vitaminok-jarvany-idejen.html>.

25 Molnár Réka: Zacher: mindegy, hogy van-e egy idősoththonban orvos, ha bejut a vírus, úgyis végigmegy, index.hu, 2020. V. 14., https://index.hu/belfold/2020/05/14/zacher_idosoththon_interju_koronavirus/.

26 Farkas György: László Imre: Az egészségügy lassan olyan, mint a foci, 24.hu, 2020. XI. 4., <https://24.hu/belfold/2020/11/04/laszlo-imre-az-egeszsegugy-lassan-olyan-mint-a-foci/>.

27 Molnár Réka: Zacher: mindegy, hogy van-e egy idősoththonban orvos, ha bejut a vírus, úgyis végigmegy, index.hu, 2020. V. 14., https://index.hu/belfold/2020/05/14/zacher_idosoththon_interju_koronavirus/.

28 NF: Ez egyre rosszabb: átlépte a kétezret a fertőzöttek száma, index.hu, 2020. X. 22., https://index.hu/belfold/2020/10/22/koronavirus_adatok_belfold_jarvany/.

29 Index: Orbán Viktor: Mindenkinél ingyenes lesz az influenzaoltás, index.hu, 2020. IX. 11., https://index.hu/belfold/2020/09/11/orban_viktor_altalanos_korlatozasra_nem_kell_szamitani/.

egyebek mellett egy „növekedési akcióterv”³⁰ segít. A gép forrástartomány az ország „működőképessége” és „működtetése”³¹ nyelvi kifejezésekben nyilvánult meg. A MÉK (2011) elsődleges definíciója szerint a gép termelői munkát végez az együttműködő alkatrészeinek köszönhetően. Amennyiben az ország a GÉP, akkor a lakói az ALKATRÉSZEK, akiknek védelmére szükség van a zökkenőmentes működéshez. A MAGYARORSZÁG GÉP metafora jelentése továbbá, hogy az ország egy stabil, biztos pont, amely nem tud megfertőződni, így mentsvár lehet a vele szemben megfertőződni képes lakosság számára. Így – a háborús nyelvezetet követve – bár a katonák eleshetnek a hadszíntéren, az ország megdönthetetlen.

Mindezek alapján elmondható, hogy a vizsgált hírportálok túlnyomórészt a HÁBORÚ és HARC forrástartományokon keresztül tájékoztattak a koronavírus-járványról. Bár az ÁRVÍZ/ÁRADAT, GÉP(EZET)/JÁRMŰ és a MEGSZEMÉLYESÍTÉS esetei színesítik a képet, az utóbbi kategóriákhoz kapcsolt nyelvi kifejezések is veszélyként, ellenségként keretezik a vírust.

Összegzés

E dolgozatban azt a feltételezésünket vizsgáltuk meg, hogy a koronavírus-járványt (ideértve annak terjedését és kezelését) a magyar hírportálok a háború metaforáival írták le. Három magyar vezető híroldal (a 24.hu, az index.hu és az origo.hu) cikkei megerősítették a feltevésünket a vizsgált időszakban. A háború metaforái erősen jelen voltak mind az első, mind a második hullám idején a korpuszban, szemben a nemzetközi megfigyelésekkel, amelyek a *háború* csökkenő jelenlétét mutatták ki közösségi médiában (Wicke & Bolognesi 2021).

Kutatásunk azt is feltárta, hogy milyen egyéb, gyakran előforduló metaforikus leképezések segítségével tárgyalta a magyar online média a Covid19-járványt. Az eredmények szerint a második leggyakoribb metafora az ÁRVÍZ/ÁRADAT tartományon belül volt megfigyelhető, aminek oka a járvány egyes fázisainak mint *hullámoknak* a tárgyalása. Ezt követően a megszemélyesítés volt a legtöbb elemet tartalmazó kategória, amely magát a vírust támadó és veszélyes ellenségként jelenítette meg, amivel a háborús retorikát erősítette tovább. Ezt követte a GÉP(EZET)/JÁRMŰ kategória, amelyet az esetek többségében Magyarországra alkalmaztak a hírportálok. A GÉP(EZET)/JÁRMŰ tartományok hatásossága abban rejlik, hogy a főképp emberek között terjedő vírus nem fertőzheti meg a gépeket, tehát az ország működésére közvetlen hatással nem lehet.

A dolgozat korlátai között meg kell említeni, hogy az írásakor még folyamatban lévő pandémia két időszakát ölelte fel a vizsgálódás, így csak ezekről tud képet nyújtani. Továbbá a szövegekben nem tettünk különbséget a szerzők saját gondolatai és a politikusi, szakértői vagy egyéb megszólalók nyilatkozatai között: a cikkeket egészükben vizsgáltuk. Emellett a kutatás a három legolvasottabb hírportál cikkeit vizsgálta, ami a magyar online média csak egy szeletét jelenti.

Az elemzés tehát kiterjeszthető további hírforrásokra, illetve a közösségi médián cikkekhez fűzött kommentárok által vizsgálható lenne, hogy az egyes metaforákat mennyiben vették át a befogadók. A szöveges metaforavizsgálat mellett a cikkekhez fűzött képi anyag tovább mélyíthetné a Covid19 kommunikációjával kapcsolatos ismereteket.

30 Origo: Munkahelyek menekülnek meg az áfacskentéssel a vendéglátásban, origo.hu, 2020. XI. 13., <https://www.origo.hu/itthon/20201113-munkahelyek-menekulnek-meg-az-afacsokkentessel-a-vendeglatasban.html>.

31 Origo: Magyarország felkészült a második hullámra: így lehet védekezni a vírus ellen és közben működtetni az országot, origo.hu, 2020. IX. 21., <https://www.origo.hu/itthon/20200921-a-kormany-felkeszult-a-masodik-hullamra-egyutt-sikerulhet-megallitani.html>.

Irodalom

- Benczes, Réka & Kate Burridge (2018): Speaking of disease and death. In: Keith Allan (ed.): *The Oxford Handbook of Taboo Words and Language*, pp. 61–76. Oxford: Oxford University Press.
- Bene, Márton & Zsolt Boda (2021): Hungary: Crisis as usual – populist governance and the pandemic. In: Giuliano Bobba & Nicolas Hubé (eds.): *Populism and the Politicization of the COVID-19 Crisis in Europe*, pp. 87–100. Cham: Palgrave Macmillan.
- Cameron, Lynne, Robert Maslen, Zazie Todd, John Maule, Peter Stratton & Neil Stanley (2009): The discourse dynamics approach to metaphor and metaphor-led discourse analysis. *Metaphor and Symbol*, vol. 24, no. 2, pp. 63–89.
- Cameron, Lynne, Robert Maslen & Graham Low (2010): Finding systematicity in metaphor use. In: Lynne Cameron & Robert Maslen (eds.): *Metaphor analysis: Research practice in applied linguistics, social sciences and the humanities*, pp. 116–146. London: Equinox.
- Demata, Massimiliano (2019): “The state of our Union is strong.” Metaphors of the nation in State of the Union addresses. In: Ljiljana Šarić & Mateusz-Milan Stanojević (eds.): *Metaphor, nation and discourse*, pp. 201–223. Amsterdam: John Benjamins.
- Demjén, Zsófia & Elena Semino (2016): Using metaphor in healthcare: physical health. In: Zsófia Demjén & Elena Semino (eds.): *The Routledge Handbook of Metaphor and Language*, pp. 385–399. London: Routledge.
- Körösényi, András, Gábor Illés & Attila Gyulai (2020): *The Orbán Regime. Plebiscitary Leader Democracy in the Making*. Abingdon: Routledge.
- Kövecses Zoltán (2005): *A metafora: Gyakorlati bevezetés a kognitív metaforaelméletbe*. Budapest: Typotex.
- Kövecses Zoltán & Benczes Réka (2010): *Kognitív nyelvészet*. Budapest: Akadémiai Kiadó.
- Krennmayr, Tina (2013): Top-down versus bottom-up approaches to the identification of metaphor in discourse. *Metaphorik.de*, vol. 24, pp. 7–36.
- Lakoff, George & Mark Johnson (1980/2003): *Metaphors We Live by*. Chicago: University of Chicago Press.
- Merkovity, Norbert, Márton Bene & Xénia Farkas (2021): Hungary: Illiberal Crisis Management. In: Darren Lilleker, Ioana A. Coman, Miloš Gregor & Edoardo Novelli (eds.): *Political Communication and COVID-19: Governance and Rhetoric in Times of Crisis*, pp. 269–279. Abingdon: Routledge.
- Pusztai Ferenc, szerk. (2011): *Magyar értelmező kéziszótár*. Budapest: Akadémiai Kiadó.
- Šarić, Ljiljana (2015): Metaphors in the discourse of the national. *Družboslovne Razprave*, vol. 31, no. 80, pp. 47–65.
- Semino, Elena (2021): “Not Soldiers but Fire-fighters” – Metaphors and Covid-19. *Health Communication*, vol. 36, no. 1, pp. 50–58.
- Semino, Elena, Zsófia Demjén & Jane Demmen (2016): An Integrated Approach to Metaphor and Framing in Cognition, Discourse, and Practice, with an Application to Metaphors for Cancer. *Applied Linguistics*, vol. 39, no. 5, pp. 625–645.
- Semino, Elena, Zsófia Demjén, Jane Demmen, Veronika Koller, Sheila Payne, Andrew Hardie & Paul Rayson (2017): The Online Use of Violence and Journey Metaphors by Patients With Cancer, as Compared with Health Professionals: A Mixed Methods Study. *BMJ Supportive & Palliative Care*, vol. 7, no. 1, pp. 60–66.
- Sontag, Susan (1978): *Illness as Metaphor*. New York: Farrar, Straus and Giroux.
- Szabó Lilla Petronella (2020): Háború járvány idején. Hogyan beszél Orbán Viktor a koronavírusról? In: Körösényi András, Szabó Andrea & Böcskei Balázs (szerk.): *Vírusba oltott politika: Világjárvány és politikatudomány*, 123–133. o. Budapest: Napvilág Kiadó.
- Tóth Máté, Majoros Krisztián & Csatár Péter (2018): Metaphoric representations of the migration crisis in Hungarian online newspapers: A first approximation. *Metaphorik.de*, vol. 28, pp. 169–199.
- Wicke, Philipp & Marianna M. Bolognesi (2020): Framing COVID-19: How we conceptualize and discuss the pandemic on Twitter. *PloS one*, vol. 15, no. 9, pp. 1–24.
- Wicke, Philipp & Marianna M. Bolognesi (2021): Covid-19 Discourse on Twitter: How the Topics, Sentiments, Subjectivity, and Figurative Frames Changed Over Time. *Frontiers in Communication*, <https://www.frontiersin.org/articles/10.3389/fcomm.2021.651997/full>.

Abstract in English

Virus wars. The metaphorical depiction of the Covid-19 pandemic on Hungarian news websites

The Covid-19 pandemic posed a new challenge to the media, which needed to inform citizens about novel concepts such as the spread of the coronavirus, staying at home, or social distancing. Our research focused on how leading Hungarian news sites (24.hu, index.hu, origo.hu) communicated the Covid-19 pandemic and the measures against it during the first and the second waves of the infections in Hungary. We identified the metaphors applied in the news articles by means of the discourse dynamics approach. Metaphors are important because they show the way speakers think about concepts through the analysis of language use. Therefore, metaphors reveal the conceptual frames applied by the online media to coronavirus and the measures against the virus. Our results showed that, in line with the international trend, war metaphors (which depicted the virus as an enemy, against whom one must fight) were dominant in the observed news articles. In addition to the war rhetoric, the spread of coronavirus appeared as a ‘flood,’ and Hungary was depicted as a ‘machine.’

Keywords: coronavirus, conceptual metaphor, discourse-based metaphor identification, Covid-19, flood metaphor, machine metaphor, news portal, war rhetoric

Szabó Lilla Petronella a Budapesti Corvinus Egyetem Szociológia és Kommunikációtudomány Doktori Iskolájának hallgatója és a Társadalomtudományi Kutatóközpont Politikatudományi Intézetének tudományos segédmunkatársa. Fő kutatási területei a nyelvészet és a politikai kommunikáció. Email: szabo.lillapetronella@tk.hu

Béni Alexandra a Budapesti Corvinus Egyetem Szociológia és Kommunikációtudomány Doktori Iskolájának hallgatója. Afrika médiareprezentációját vizsgálja az online hírekben, elsősorban a vizuális keretezés szempontjából. Tágabb értelemben médiareprezentáció-kutatással, vizuális kommunikációval és a politikai kommunikáció nyelvi vetületeivel foglalkozik. Email: alexandra.beni@uni-corvinus.hu